

connexions

La renovació pedagògica a Catalunya

vista prèvia >

L'escola que tenim avui no seria la mateixa sense la lluita i la persistència de generacions de pedagogs i mestres que van arriscar-se per introduir, construir i consolidar una manera d'entendre l'educació oberta, inclusiva i vivencial, tot posant l'alumne al centre. Aquesta concepció, amb múltiples tradicions o corrents, ha topat constantment amb etapes contra-evolutives, com durant els 40 anys de dictadura feixista. Avui com ahir, els moviments de renovació pedagògica segueixen marcant el camí cap a una escola que doni resposta a la idea que la construcció d'un país modern i democràtic comença per una ciutadania que pensa per si mateixa.

Joffre Villanueva

Ex-secretari general del Moviment Laic i Progressista i patró de la Fundació Ferrer i Guàrdia

@joffrevllnv

Podem començar pel principi i preguntar-nos, què és l'educació? I hauríem de respondre que depèn. Depèn de com pensem què és el món i com pensem que hi hem de viure. Depèn del que pensem què és veritat i què és la veritat.

Si creiem que existeix una veritat absoluta, eterna, majúscula o inqüestionable, aleshores l'educació serà la tecnologia necessària —i suficient— per fer arribar aquesta «veritat» de manera òptima en temps i esforç al poble que, així d'entrada, és ignorant. Per nosaltres no serà tan important el qui com el què. El subjecte estarà supeditat a l'objecte. El pensament a la idea. L'infant, al mètode. L'alumne, al professor.

Si, per contra, ens decanem per pensar que això de la veritat és més complicat del que aparentment sembla; que és un concepte esmunyedit que ha de ser traginat amb cura; que la història ens explica que de veritats n'hi ha moltes, i que són provisionals perquè el món canvia, doncs aleshores en l'educació ja no serà tan important el què com el qui. No serà tan important la matèria, o el contingut, com l'alumne. Aleshores

l'educació serà el procés d'adquisició d'eines per a la vida, no una mera tecnologia.

La renovació pedagògica és el motor d'aquesta segona visió de l'educació. La Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya, al 1993, es va atrevir a proposar-ne una definició: «La Renovació pedagògica és una actitud i un procés constant de recerca de noves idees, propostes i aportacions que comporten un canvi i una millora en educació».¹ És una definició que pot semblar molt genèrica, i sens dubte ho és. Però considerant que el subjecte col·lectiu que l'encunya és una federació de moviments, doncs potser aquí hi tenim una pista.

A partir d'aquí hem d'assumir com a premissa que el pluralisme és inherent a la renovació pedagògica. Si alguna cosa caracteritza els moviments de renovació pedagògica és que no s'identifiquen amb una sola escola, tradició o corrent. No hi ha moviments montessorians, ferrerians, o freinetians

pugnant entre si per imposar el seu model a la resta en una mena de competició. Sí que hi ha tendències i simpaties però fan de mal enquadrar, perquè a més de les adhesions metodològiques hi ha altres lògiques d'agrupació: infantil, primària i secundària; rural i urbana; pública i privada. Si algú busca una «batalla pedagògica» ho té complicat. L'educació és un camp de batalla i de disputa, com tots els afers humans, però les seves dinàmiques internes no obedeixen la lògica dels antagonismes.

A grans trets sí que podríem identificar dos extrems. Com els descriu l'historiador Jordi Monés (1928), d'una banda un moviment nacionalista català i de l'altra un corrent laicista revolucionari. Però són integrables en un corrent majoritari, en un *continuum* de tendències, assajos i experiències. En aquest corrent majoritari, els extrems arriben a dialogar. Ho diu el mateix Monés: «és difícil parlar, doncs, de renovació i, en realitat, seria més apropiat parlar en plural, de renovacions».²

1 FMRPC, «Moviments de Renovació Pedagògica: una mirada cap al futur».

2 MONÉS, El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya (1833-1983).

Amb el moviment de l'Escola Nova passem de la conservació del saber mitjançant el savi i el llibre, a la construcció dinàmica de l'infant i el coneixement. No només volem saber: volem aprendre

L'educació i l'escola estan sotmeses als canvis socials, econòmics, polítics i culturals. La pedagogia, orientada a pensar l'educació i l'escola, ha necessitat construir conceptes que simbolitzessin i representessin significats de progrés, d'avenç, d'adaptació a la nova realitat i, en definitiva, de capacitat de donar resposta a les noves necessitats que sorgien de l'entorn. Cada episodi de la renovació pedagògica ens ha llegat algun element. No en va, som deixebles dels nostres mestres, fruit dels processos històrics que ens han precedit.

Primeres experiències d'Escola Nova

Catalunya, en la mesura que va quedar allunyada dels grans processos de canvi cultural europeu, el Renaixement i la Il·lustració, i considerant el desinterès històric de l'Estat espanyol per qualsevol noció d'instrucció pública universal, va trigar un temps a poder mostrar al món alguna experiència pedagògica notòria, ja que va quedar sistemàticament fora dels debats europeus de la segona meitat del segle XIX que són el fonament de l'Escola Nova.

Cal tenir present que l'Escola Nova es presentava com a superadora de l'escola tradicional i també de l'escola burgesa, i en aquest país no es va produir la ruptura entre burgesia radical i tradicional que sí que es pot observar a França. És la ruptura que finalment esquerdà el front clerical i permet que s'obri pas l'ensenyament laic, sense anar més lluny.

Així que en el front pedagògic, com en tants altres fronts, Catalunya i l'Estat espanyol arriben a la modernitat tard i amb excessos. Quan Catalunya té alguna experiència pedagògica per mostrar al món proposa una pedagogia radical, exageradament combativa: l'Escola Moderna. Una experiència que enlluerna malgrat la seva brevetat i el destí tràgic del seu fundador, Francesc Ferrer i Guàrdia (1859-1909), que va ser executat per l'Estat acusat de promoure la revolta coneguda com la Setmana Tràgica.

Ferrer i Guàrdia ostenta encara ara la força del mite i sens dubte és el pedagog català més conegut arreu del món, però és un mite que va ser proscrit per molt de temps i que després va ser massa incòmode. Passa una cosa semblant amb el

moviment d'escoles racionalistes, del que Ferrer i Guàrdia n'és deutor i a la vegada motor. D'aquest important pedagog se n'han dit moltes coses, i la descripció de l'Escola Moderna és coneguda: coeducació de sexes i classes socials, laïcitat i racionalisme, eliminació de premis i càstigs, foment de l'autonomia dels infants, cooperació... Però el que sovint se'n escapa és que Ferrer és un mestre que ja ha anat a escola i sap que l'existència d'escoles no és suficient per a l'emancipació de la humanitat. És un mestre assaltat per la seva pròpia experiència en una escola d'Allella horrorosa, basada en mètodes repetitius sense solta ni volta, amb ús sistemàtic dels càstigs físics; una escola a la que cap nen s'hi acostava amb ganes d'aprendre.

Per anar més enllà, Ferrer i Guàrdia crea el seu mètode «agafant el contrari del que vaig viure en la meua infància».³ Actua amb una mirada retrospectiva, realitza una crítica dels models anteriors. No només inventa: també descarta. Aquest component és clau. A finals de segle XIX ja hi ha pedagogs escarmentats. Els peda-

3 FERRER I GUÀRDIA, *La Escuela Moderna*.

La Mancomunitat de Catalunya és el primer assaig català de posar en marxa institucions públiques al servei d'una idea de país avançada, amb la ciència i la cultura com a motors de progrés

gogs ja han anat a escoles, i tenen capacitat de revisió dels mètodes que s'hi utilitzen. També són capaços de revisar el context en què l'escola treballa, saben que l'educació no es materialitza en l'aire ni es fonamenta en la il·lusió.

Amb el moviment de l'Escola Nova passem de la conservació del saber mitjançant el savi i el llibre, a la construcció dinàmica de l'infant i el coneixement. No només volem saber, sinó que volem aprendre. El mestre ja no acapara ni coneixement ni protagonisme, sinó que prepara el terreny per a l'aprenentatge autònom. I això vol dir capgirar la lliçó magistral, fer el contrari del que s'ha viscut; és un esforç contraintuitiu. L'educador no pot reproduir els mètodes que ha experimentat, sinó que n'ha d'aprendre de nous, ha d'adquirir noves tècniques i contrastar el seu esforç innovador amb altres educadors. S'imposa la necessitat de formació del professorat. Cal que neixin escoles per a mestres. I mestres de mestres. És en la primera dècada del segle XX que neixen iniciatives renovadores com les Converses Pedagògiques dels mestres gironins, el Col·legi

Mont d'Or de Joan Palau Vera (1875-1919), l'Escola Horaciana de Pau Vila (1881-1980), l'Escola de Mestres de Joan Bardina (1887-1950), les Escoles Catalanes del Districte VI de Barcelona o l'Escola Vallparadís de Terrassa d'Alexandre Galí (1886-1969).⁴

El Pressupost extraordinari de cultura i la Mancomunitat de Catalunya

Els dos següents episodis que continuen aquest esforç per compassar els temps de l'educació catalana al moment europeu i a la modernitat són el Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona de 1908 i la Mancomunitat de Catalunya (1914-1923).

El del Pressupost extraordinari de cultura de l'Ajuntament de Barcelona de 1908 és un episodi d'una polèmica duríssima a propòsit de la intenció de l'Ajuntament de Barcelona de crear escoles públiques, mixtes, laiques i en català. L'oposició frontal

de l'Església Catòlica va ser tan dura que l'experiment va quedar greument tocat, però en sorgiren experiències com l'Escola de Bosc (1914), amb Rosa Sensat (1863-1971) com a primera dona directora d'una escola pública de l'estat, l'escola d'educació especial Vil·la Joana (1920) o l'Escola de Mar (1922) que sota la direcció de Pere Vergés (1896-1970) esdevindria un referent europeu.

La Mancomunitat de Catalunya és el primer assaig català de posar en marxa institucions públiques al servei d'una idea de país. I una idea de país avançada, amb la ciència i la cultura com a motors de progrés. Un impuls del que naixeran l'Institut d'Estudis Catalans, la Biblioteca Nacional, o l'Escola del Treball. El llegat de la Mancomunitat és visible en diverses ciutats en forma de construccions escolars, algunes de les quals no seran culminades fins al 1931 durant la Generalitat republicana. També d'aquesta època són les primeres Escoles d'Estiu, la revista *Quaderns d'Estudi* i el seu suplement *Butlletí dels Mestres*, i els *Estudis Normals* per a millorar la capacitat dels mestres ja formats. És el primer assaig d'un sistema educatiu català.

⁴ SOLER, «La renovació pedagògica durant el segle XX».

La República situava l'educació com un dels seus grans reptes. Calia que la societat fes el salt a la modernitat, i l'educació seria la palanca privilegiada per fer-ho

Són quasi dues dècades de treball intens per modernitzar el país, conscient del seu endarreriment. Probablement són les dues dècades que produeixen més experiències que encara ara inspiren els intents de nous projectes pedagògics renovadors. En tot cas, sí que és cert que la idea de Ferrer i Guàrdia de la impossibilitat d'una educació pública i a la vegada emancipadora, és rebatuda. Aquesta educació pública és possible i s'ha materialitzat. De la mateixa manera que s'impulsen experiències educatives fora de l'escola. Les primeres colònies, semicolònies i banys de mar, jardins d'infants, camps esportius, les primeres experiències d'escoltisme com els Exploradores Barceloneses (1911); els Jovestels promoguts pel CADCI (1913) i els Pomells de Joventut (1920) inspirats per Folch i Torres, o els Minyons de Muntanya (1927) fundats per Josep Maria Batista i Roca (1895-1978). El programa noucentista, amb el toc moralista que el caracteritza, ha anat guanyant espai en la societat i les institucions catalanes.

Però retornant al joc d'extremes que ens proposa en Jordi Monés, no podem oblidar que en aquestes dè-

caades també es va produir un avenç important en la capacitat d'auto-organització del moviment obrer de la mà de l'anarquisme. El 1910 es funda la CNT, que en deu anys arribarà a créixer fins als 800.000 afiliats arreu de l'Estat espanyol, estructurats en 450 organitzacions. L'empenta del sindicalisme revolucionari té una forta influència en l'educació, ja que part de la quota dels afiliats es destina a la construcció i sosteniment de les escoles, i això referma el moviment de les escoles racionalistes, que ha acompanyat el moviment obrer des dels seus inicis i que ha estat víctima de la repressió als sindicats i altres organitzacions obreres.⁵

La Segona República i la Guerra Civil

El següent episodi, evident, és la Segona República. L'esforç modernitzador era ampli i profund, perquè les mancances eren alarmants i ho abastaven tot: la ciència, la cultura, l'educació... La nova república naixia

per cobrir, en el menor temps possible, segles d'endarreriment. El tortosí socialista radical Marcel·lí Domingo (1884-1939), Ministre d'Instrucció Pública, ho anunciava amb contundència: el mestre seria el primer ciutadà de la república. I com a objectiu tangible d'aquesta sentència, definia que la República era una biblioteca i una escola a cada poble.

La nova república situava l'educació com un dels seus grans reptes. Calia que la societat fes el salt a la modernitat que se li havia escatimat durant segles, i l'educació seria la palanca privilegiada per fer-ho. Afortunadament no es començava de zero. Els recursos materials eren limitats, hi havia poques escoles i pocs mestres. Però el projecte tenia una font d'inspiració molt potent en l'experiència de la Institución Libre de Enseñanza de Madrid. Un projecte d'inspiració krausista⁶ que havia consolidat un model d'educació progressista i laic, per bé que privat i reservat a un

⁵ AISA, *Mestres, renovació i avantguarda pedagògica a Catalunya*.

⁶ Karl Christian Friedrich Krause (1781-1832), filòsof idealista continuador de la tradició kantiana, va tenir una gran acollida en els ambients liberals i regeneradors espanyols amb una proposta filosòfica que conciliava la modernitat i la metafísica a partir d'una reivindicació del misticisme.

Els primers decrets dels militars feixistes sollevats contra la legalitat republicana no deixaven cap dubte al respecte: eren decrets contra les escoles i els mestres laics

nombre reduït d'alumnes, que va començar per la formació universitària i va anar ampliant-se al batxillerat i la primària. A Catalunya aquesta aportació es va empeltar amb la tradició pedagògica dels ateneus populars i les escoles racionalistes. També amb l'experiència de les escoles municipals de Barcelona, és clar. Com ho explicava la pedagoga Marta Mata (1926-2006): «Tot enfilant tòpics es podria resumir: en el centre, filòsofs regeneracionistes, amb un component ètic fort, teòrics abans que pràctics, començant per la formació superior i infiltrant-se en l'administració que un dia arribaran a ocupar; i d'altra banda, a Catalunya, murrís "practicons", començant per la base del parvulari i l'escola popular, amb sentiment i estètica nacionalistes, acomplexats per l'administració llunyana».⁷ Podria semblar que estava narrant la història d'una desavinença però no és així, l'entesa va ser profunda perquè els reptes eren compartits.

L'escola que va viure l'alumna Marta Mata, l'escola republicana, era una escola gran i espaiosa. Una escola neta, en un edifici lluminós, amb flors al pati, on els mestres exercien la seva autoritat. Una autoritat guanyada a pols que es recolzava en el seu interès i el seu domini de les matèries que ensenyaven i sobretot en el tracte que donaven als alumnes; estimulants els infants a aprendre, a descobrir per si mateixos, a enriquir la institució amb els seus treballs: literaris, científics, artístics... La mirada que fem avui en dia cap a aquest període de la nostra història no està exempta de nostàlgia i molt probablement hem idealitzat el passat. Però si fem cas dels protagonistes —els infants que van viure aquells moments— i de les dades —noves escoles, més materials, augment dels sous dels docents...— potser fem curt i tot.

Però la pau a Europa i al món tenia els dies comptats: el juliol de 1936 esclatava la Guerra Civil. Els primers decrets dels militars feixistes sollevats contra la legalitat republicana no deixaven cap dubte al respecte: eren decrets contra les escoles i els

mestres laics.⁸ Per al feixisme, la *crusada* era l'oportunitat d'esborrar qualsevol idea de llibertat i de progrés.

A Barcelona la vida de l'escola continuava, fins i tot amb més força i passió que mai, la passió que es desferma quan està en perill la vida i el món que ens envolta. El mateix juliol de 1936, just començada la guerra, que a Catalunya va evolucionar en una autèntica revolució, la Generalitat va crear el Comitè de l'Escola Nova Unificada (CENU). Aquest Comitè acollirà des d'aleshores i fins al final del conflicte, el febrer de 1939, totes les escoles del país, amb el model de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia com a referent. Com a director del CENU va ser nomenat un deixeble de Ferrer, el mestre anar-

8 JUNTA TÉCNICA DEL ESTADO, «Decreto 66 para la depuración del personal docente: El hecho de que durante varias décadas el Magisterio en todos sus grados y cada vez con más raras excepciones haya estado influido y casi monopolizado por ideologías e instituciones disolventes, en abierta oposición con el genio y tradición nacional, hace preciso que en los solemnes momentos porque atravesamos se lleve a cabo una revisión total y profunda en el personal de Instrucción Pública, trámite previo a una reorganización radical y definitiva de la enseñanza, extirpando así de raíz esas falsas doctrinas que con sus apóstoles han sido los principales factores de la trágica situación a que fue llevada nuestra Patria».

7 FUNDACIÓN EDUCATIVA Y ASISTENCIAL CIVES, *Por la escuela pública: homenaje a Mariano Pérez Galán*.

Després de la Guerra tot un llegat cultural va quedar esborrat i no es va mantenir cap contacte amb l'evolució del món educatiu a l'exterior

quista Joan Puig Elías (1898-1972). La República amenaçada responia reafirmant el seu esforç educatiu.⁹

L'experiència del CENU encara ara no gaudeix del reconeixement que mereix. És una empresa heroica en què podríem trobar tants i tants elements d'interès que és una autèntica injustícia que algú com Puig Elías sigui un perfecte desconegut. Per a Puig Elías l'escola anava més enllà de qualsevol ideal polític. La seva funció no és la d'adoctrinar ni formar en una ideologia.¹⁰ La seva funció és la de materialitzar el dret de l'infant a una educació integral. És una escola antidogmàtica, antisectària. Una escola que oferia una educació integral, que fomentés el creixement de l'infant des del punt de vista físic, intel·lectual, estètic, emocional, social... Una escola inclusiva que recull la diversitat —cultural, religiosa, lingüís-

tica, funcional— dels infants i en fa un motiu d'enriquiment. Una escola que anirà incorporant infants arribats amb les successives onades de refugiats provocades per l'avenç dels feixistes i s'erigeix en baluard on aquests infants es recuperaran i trobaran pau, repòs, i un entorn educatiu perquè res interrompi el seu creixement personal. Una escola que simbolitza la resistència i també la derrota. El feixisme arribava amb ànim venjatiu i tenia molt clar quines eren les arrels de l'enemic que havia abatut. I estava disposat a no deixar l'obra pedagògica de la República en peu.

La represa

La represa trigaria anys a materialitzar-se i seria minoritària i tímida. A partir d'experiències escolars molt concretes i de vincles familiars amb mestres d'abans de la Guerra, les primeres promocions de pedagogia de la Universitat de Barcelona es plantegen la necessitat d'anar més enllà del que aprenen a classe. Volen saber més i necessiten que algú els orienti, necessiten mestres. Així és com a partir de 1957 la generació de la Marta Mata, la Leonor Car-

dó (1922-2016), la Maria Antònia Canals (1930), la Pepita Casanelles (1922-2007), la Maria Teresa Codina (1927) i d'altres, es posen en contacte amb Rosa Sensat, Artur Martorell o Alexandre Galí. Han passat divuit anys des del final de la Guerra Civil, tota una generació. Tot un llegat cultural ha quedat esborrat i ningú ha mantingut cap contacte amb l'evolució del món educatiu a l'exterior. Però a poc a poc es va teixint un pont entre els vells mestres i pedagogs represaliats i les noves generacions que assajaran experiències d'escola activa arreu del país. L'escola nova, l'escola activa, torna a germinar. Aquest pont generacional i aquesta nova xarxa de mestres i escoles són el germen dels actuals moviments de renovació pedagògica.

A principis de la dècada dels anys 1960 aquest col·lectiu comença a organitzar trobades de mestres i pedagogs a la casa familiar de la Marta Mata a Saïfores. Aquestes trobades serveixen a diversos objectius: construeixen una nova aliança entre les dues generacions separades per la guerra; recuperen el saber perdut, esborrat o escatimat; es connecten amb els debats

⁹ GIACOMONI, *Joan Puig Elías, Anarquismo, pedagogía y coherencia*.

¹⁰ GIACOMONI, *Joan Puig Elías, Anarquismo, pedagogía y coherencia*. «Ni escuela obrera ni escuela burguesa, Escuela Nueva Unificada, en la que cada niño, por el solo hecho de haber nacido, tenga derecho a que la escuela sea para él una madre integral que nutra su cuerpo, su corazón y su pensamiento, hasta que llegue a hombre, que esté en disposición de bastarse a sí mismo».

El moviment Rosa Sensat de mestres no es limitava a renovar l'educació: participava plenament en el combat polític contra la dictadura i en favor de les llibertats

psicològics i pedagògics més vius a Europa i Amèrica; i es donen suport i confiança els uns als altres per continuar la tasca pedagògica, tant resistencial en l'erm cultural del franquisme. Cal tenir present que hi havia molts autors i molts llibres prohibits pel règim: Pestalozzi, Fröbel, Dewey, Montessori, Decroly... qualsevol noció d'una educació en llibertat i per la llibertat estava proscriu.

Lentament i des de mitjans dels anys 1950 havien anat rebrotant projectes d'escoles renovadores com Talitha, Costa i Llobera, Thau, Ton i Guida, Santa Anna... Totes aquestes escoles tenien un compromís clar de defugir els mètodes d'aprenentatge que l'escola que el règim franquista volia imposar. Però la voluntat és un recurs molt migrat, necessita enriquir-se amb idees. I es trobaven a Saïfores: les persones i les idees.

Al 1965 les trobades formatives a Saïfores ja s'han consolidat i s'institucionalitzen amb el nom d'Escola de Mestres Rosa Sensat. La Rosa Sensat havia estat una de les primeres persones a qui la nova fornada de pedagogs havia anat a visitar.

Homenatjar-la a ella era una forma de reivindicar la pedagogia activa, humanista... i també reivindicar el paper de les dones en la història de l'educació catalana i universal.

S'havia de reaprendre tot, començant per la didàctica de la llengua catalana, aleshores proscriu i en una situació complicada. A la dècada de 1960 hi havia un 40% de la població que no coneixia el català i el 60% restant el parlava però no l'escriu, perquè a les escoles tot l'aprenentatge era en castellà. A més, hi havia unes mancances culturals enormes: al 40% de les llars no hi havia més de 25 llibres. El 46% dels infants afirmaven que el primer que havien llegit era la cartilla de lectura de l'escola, amb frases cèlebres de tanta transcendència com «*Mi mamá me mima*» i d'altres tan poètiques com «*Amadeo nada de lado*», «*Timoteo apalea su mula*» o «*Esa boa subía a Bahía*». Els nivells de lectura eren baixíssims —tot i que anaven ascendint lentament— i el 88% dels infants afirmaven haver llegit el Quixot, la qual cosa demostra que no recordaven cap llibre i citaven el més conegut de tots. Només el 2% podien citar un llibre en català.

Per pal·liar aquestes mancances també sorgeixen projectes com la revista per a infants *Cavall Fort*, les editorials La Galera i Nova Terra, s'obren noves biblioteques infantils, es crea la cooperativa de material escolar Abacus... En totes aquestes iniciatives hi ha l'empremta del col·lectiu de mestres Rosa Sensat.

Mentrestant, l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat creixia imparable. Al 1965 tenia 153 participants. El 1966 arribaven a 500, dos anys després a 1.200... fins a 9.000 participants durant el 1975. La declaració d'aquella 10a Escola d'Estiu reclamava una escola pública i laica, el que va comportar un trencament amb els elements més conservadors del projecte, però l'empenta no s'aturava, sumava cada vegada més persones.

Les trobades van passar de fer-se a Saïfores, a ocupar la Universitat Autònoma de Barcelona, on s'estava creant l'Institut de Ciències de l'Educació. Al 1977 l'Escola d'Estiu toca sostre i a partir d'aquí es comença a descentralitzar. El moviment de renovació pedagògica arrelava arreu del país i es consolidaven diferents moviments territorials, cadascun

Entre el 1960 i el 1970 havien nascut moltes escoles com a iniciatives privades, sovint en règim de cooperativa, però amb una clara vocació de servei públic

amb capacitat per a autogestionar-se i convocar la seva pròpia escola d'estiu.

Aquest nou moviment de mestres no es limitava a renovar l'educació. Participava plenament en el combat polític contra la dictadura i en favor de les llibertats, i Rosa Sensat era una de les entitats convocants de l'Assemblea de Catalunya, la formidable força civil d'oposició al franquisme. El 1980, tan bon punt es va reconèixer el dret d'associació, es constituí l'Associació de Mestres Rosa Sensat. El mateix any l'entitat va crear dues publicacions: *Perspectiva Escolar* i *Infància*, aquesta dedicada a l'educació infantil. Es repeteixen alguns elements que ens resultaran familiars. Formació de mestres, publicacions, escoles d'estiu, compromís polític... Entre el 1960 i 1970 havien nascut moltes escoles com a iniciatives privades, sovint en règim de cooperativa. Eren entitats privades, sí, però amb una clara vocació de servei públic. I amb vocació d'esdevenir el model públic, de substituir l'escola anquilosada i grisa hereva del franquisme. Per reivindicar unes millors condicions materials

de treball i incidir políticament, al 1965 havien creat Coordinació Escolar, que funcionava com una coordinadora de centres i que el 1978 es convertiria en el Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana, el CEPEPC. L'objectiu d'aquest col·lectiu era que totes aquestes escoles esdevinguessin públiques, que la nova Generalitat les assumís com a pròpies. Malgrat les reticències del Govern de CiU, al 1983 la Marta Mata, diputada socialista, va impulsar una llei que establia les condicions per a fer-ho possible i vuitanta-vuit centres s'hi van acollir. Aquelles escoles clandestines, resistencials i lluitadores havien assolit una nova conquesta i se situaven en el cor del nou sistema públic d'educació.

La importància d'aquest fet ens l'explica la mateixa Marta Mata en el seu discurs d'acceptació del Doctorat *Honoris Causa* per la Universitat Autònoma de Barcelona: «I hem sabut, fins i tot en la foscor de l'absència de llibertat, que aquests requisits poden somniar-se i preparar-se en la clandestinitat, però només poden acomplir-se universalment en la normalitat democràtica. Que la

bona escola no és només la suma de bones escoles, sinó que ha d'arribar a ser una política, assumida democràticament per tots, de qualitat de l'escola per a tots. És aquesta política la que pressuposem quan parlem de pedagogia».¹¹

El que aporta la renovació pedagògica és la no-renúncia a la construcció d'una educació per a un país més democràtic, des de la consciència que només en democràcia l'educació complirà el seu paper veritablement emancipador. ■

11 MATA, «L'educació pública, l'escola pública».

■ Bibliografia

AISA, Ferran. *Mestres, renovació i avantguarda pedagògica a Catalunya*. Barcelona: Edicions de 1984, 2008.

FERRER I GUÀRDIA, Francesc. *La Escuela Moderna*. Barcelona: Tusquets Editores, 2002.

FMRPC. «Moviments de Renovació Pedagògica: una mirada cap al futur». A *Temes de Renovació Pedagògica*, núm. 9, 1993.

MATA, Marta. «Carta semipersonal, semiabstracta a Mariano Pérez Galán». A (Diversos autors). *Por la escuela pública: homenaje a Mariano Pérez Galán*. Madrid: Fundación educativa y asistencial cives, 1998.

GIACOMONI, Valeria. *Joan Puig Elías, Anarquismo, pedagogía y coherencia*. Barcelona: Editorial Descontrol, 2017.

MATA, Marta. «L'educació pública, l'escola pública». Barcelona: Servei de publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1999.

MONÉS, Jordi. *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya (1833-1983)*. Barcelona: La Magrana, 1977.

PRESIDENCIA JUNTA TÉCNICA DEL ESTADO. «Decreto 66 para la depuración del personal docente» [en línia]. A Comisión de Cultura y Enseñanza de la Junta Técnica del Estado, 1936. Disponible a: <www.es.wikisource.org>.

SOLER, Joan. «La renovació pedagògica durant el segle XX» [en línia]. Disponible a: <www.tdx.cat>.